

dások formájában a minimal arttól tanultak, a popos motívumok, a neo-és absztrakt expresszionizmus eszköztárának összetevői, tüskés, bozontos gesztusokra és grafikus hatásokra építő alkotások egyaránt megtalálhatók. Jelképesnek is felfogható hát a zsúri döntése, mely szerint a biennále nagydíját is amerikai művész, Dan Allison kapja, másfelől az is sejthető, hogy a kiadott díjak nem mindig tükrözik a minőséget.

Végül szóljunk a hazai mezőnyről, amely a közepesnél jobb, egyenletes színvonalú munkákból tevődött össze. Megnyugtató, hogy a legaktívabb és leggyakrabban szereplő középgeneráció, Safet Zec, Branko Miljuš, Joše Ciuha, Hysni Krasniqi, Emir Dragulj mellett olyan ígéretes, fiatal grafikusok is jelentkeztek, mint Boge Dimovszki, Marija Ilić, Dimcse Nikola vagy éppen Klavdij Tutta, az előző biennále egyik díjazottja, akik itt prezentált alkotásaik színvonalát és tematikáját tekintve egyaránt megállják helyüket a kiállítás anyagában.

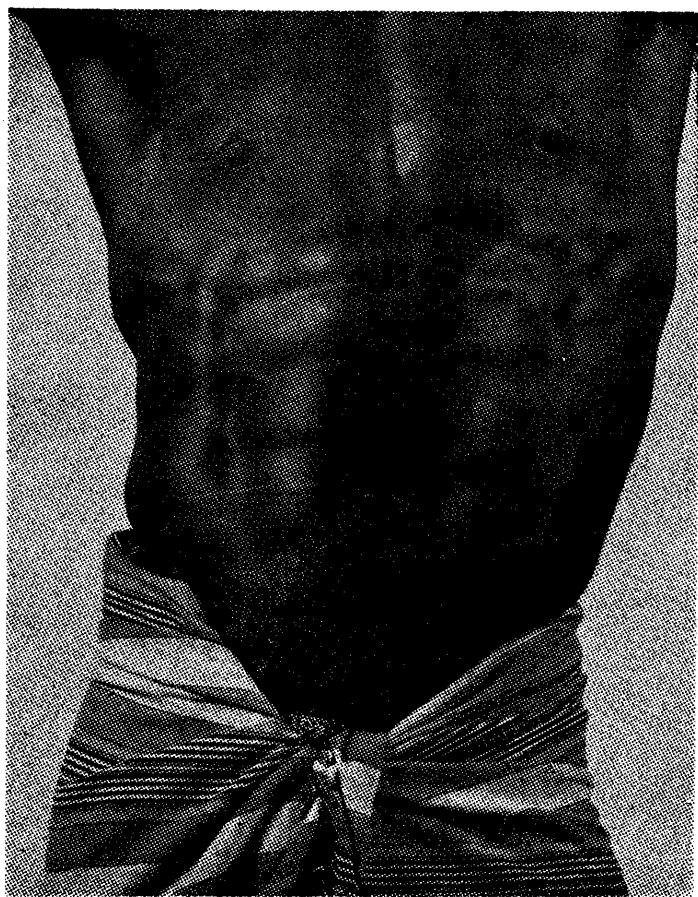
Összegezőképpen mit is mondhatnánk? Elképesztő tarkaságában is vonzó és figyelemre méltó ez a tárlat, de mindenekelőtt reális: tükrözi a kortárs művészet iszonyú sokféleségét, sejteti talán a tanácstalanságot is, ezek a tetszeni vágyó, szép összhangzatú s a mellettük egyszáló nyers, kifordított esztétikai köröket leíró alkotások tükrözik kicsiben azt, amit az egész kiállítás sugall: az itt kiállítottak még nem mutatják ugyan egyértelműen az új irányzatokat, de már felvillantják a meglévő továbbfejlődésének lehetőségét, mutációját. Híven tükrözi a grafika avantgárd utáni, de még a következő lépés előtti állapotát. Az elrugaszkodás sokat ígérő, újat érlelő pillanata ez.

P. NÁRAY Éva

A MESTERSÉGESSÉG SZÉPSÉGEI

Robert Mapplethorpe kiállítása a belgrádi Modern Művészetek Múzeumában

Kezd beigazolódni Oscar Wilde *Eszményi férjének* jóslata: „A természetesség túl nehéz póz ahhoz, hogy huzamosan kitarthassunk mellette.” Legalábbis első pillantásra ez jut eszünkbe Robert Mapplethorpe-nak a belgrádi Modern Művészetek Múzeumában megrendezett ötven fekete-fehér fotókból álló kiállításán. Az amerikai művész motívumaiban ugyan is mindig van valami természetellenes, valami csinált és eltúlozott: ha izmos kart fényképez, azon föltétlenül érződik, hogy főleg proteinkészítményekkel fújták fel, ha egy virágon akad meg a szeme, biztosak lehetünk benne, hogy nem a mezőn, hanem egy virágcserepben találta, ha pedig arcot kap lencsevégre, annak viselője kötelezően a legtermészetlenebb emberi teremtmény, a sztár lesz. Szinte mindegy, hogy melyik sztár: a lényeg az, hogy eléggé menő legyen ahhoz, hogy a fotóról önnön idézőjelbe tett változataként tekintsen le ránk. Mapplet-

Robert Mapplethorpe: Derric Cross, 1983

horpe ugyanis a fényképezőgép lenszén keresztül lehetőleg idézőjelenben lát, vagyis mindent egyfajta szerepjátszó létezőnek tekint. Ennek alapja minden bizonnyal abban a zseniális fölismerésben kereshető, hogy a világon semminek sincs alapja: a felszíni látszatok összességében kimerül a dolog lényege, s aki e velejéig mesterséges világban a lényeget valahol a látszat mögött keresi, az utazzon vissza a múltba, mert a modern korban csak csalódások fogják érni.

Nyilván mondanunk sem kell, mennyire warholi ez a szemlélet, a párhuzam pedig egyáltalán nem véletlen, hiszen Mapplethorpe Warhol *Interview* című lapjának fotósaként indult (mellesleg ezen a kiállításon

magáról a Mesterről is látható egy portré, méghozzá glóriával a feje körül!). Útjaik azonban a kiindulópont tantós azonossága ellenére csakhamar elágaztak: Warhol egészen a haláláig azon dolgozott, hogy az alapjukat vesztett dolgokat gépies iróniával még inkább kizsákmányolja, Mapplethorpe pedig szemérmetlenül elkezdett gyönyörködni érzéki felületükben textúrájukban és szofisztikált eleganciájukban. Míg Warhol egy-egy hűvös mozdulattal megpróbálta túlfokozni a modern világ monoton zajait, addig Mapplethorpe mintegy mindent színpadra helyezett, még merevebb, még túlzóbb pózba rántott, hogy azután túlnyomórészt hagyományos fotóművészeti módszerekkel ragadja meg szépségét.

A tárlat tematikailag három részre osztható: az első gondosan beállított csendéletekből, a második emberi testekről készített fölvételekből, a harmadik pedig sztárportrékból áll. A csendéleteken afféle bemelegítésképpen „végigzongorázza” mindazt, amit egy fotósnak a fény és az árnyék elosztásáról, a fontos részletek kiemeléséről, a tónusok játékáról és például a képek komponálásáról tudnia lehet. Mégis csak anynyiban különböznek ezek a felvételek a szokásos mesterfotóktól, hogy már-már bántóan hibátlanok, sterilen tökéletesek, ami igencsak színpadias hatásúvá teszi őket. Az egész akkor válik érdekessé, amikor a kókadózó virágok helyét ruhátlan és hiányosan öltözött fiúk-lányok foglalják el: izmos négerek, dagadó fenekű lányok és szépséges pornóhősök, akik adott esetben természetesen nem röstellik mindenüket megmutatni. Maguk a fotók azonban a közhiedelemmel ellentétben sohasem csapnak át pornóba. Minden kép előtt az az érzésünk, hogy a modellek — bizonyára a fotós tanácsára — egy kicsit túljátsszák szerepüket: vagy túl merevek, túl természetellenesek ahhoz, hogy a nézőben szexuális gerjedelmet váltsanak ki, vagy maga a fotós gondoskodik róla, hogy a részletek ügyes kivágásával oltsa ki az erotikus töltést. Az aktfotók többségéről például épp az hiányzik, ami egy fotót igazán erotikussá tehet: az arc. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy Mapplethorpe az emberi testet ugyanazokkal az eszközökkel és módszerekkel közelíti meg, mint mondjuk, a virágokat: személytelen tárgyagnak tekinti. Legjobb képeinek furcsa légiessége épp abból az ellentmondásból ered, ami modelljei túlzott izzása és a fotós hanyag, mondhatni közömbös látásmódja között feszül. A test túlhevített expresszivitását tisztán fotográfiai eszközökkel lehűti egy kissé, de ezt szemlátomást nem szeméremből teszi, hanem talán épp ellenkezőleg: így válik számára lehetővé, hogy az erotikumnak egy rafináltabb szintjét érje el. A szexuális vonzásnak azokat a legkifinomultabb, egyúttal nagyon-nagyon fanyar formáit tudja felvillantani, melyek ellentmondanak az ember nemének: egy-egy izmos férfiváll igazi szépsége ezeken a fotókon abban rejlik, hogy a bőr nőiesen hamvas, az első body building-bajnoknő, Lisa Lyon pedig azért válhatott egy gyönyörű sorozat modelljévé, mert Mapplethorpe számára a nőies nőben szemlátomást az a legszebb, ami férfias benne. Azonban akármilyen gondosan tanulmányozzuk is például a Lisa Lyonról

készült sorozatot, az égvilágon semmit sem tudunk meg a modell belső világáról. Akárcsak Mapplethorpe egyéb portréin, itt is teljesen összeegyeztethetetlen pózok sorakoznak előttünk, melyek — úgy tűnik — mentesek minden emberi tartalomtól. A tökéletes szépség mögött mindig a hermafrodita üresség kísért, ám Mapplethorpe olyan finoman egyensúlyoz a vonzás és a taszítás szélsőségei között, mint a művészet történetének legnagyobbjai.

SEBŐK Zoltán